

HEALTH AND DEVELOPMENT OF THE SPEECH FOR CHILDREN IN PRESCHOOL AGE

Abstract: All processes of development in preschool age are closely related to the development of speech. This period is a sensitive for speech development.

Author information:

Rumyana Vaneva
Faculty of pedagogy
at Shumen University "Konstantin Bishop of Preslav",
✉ rumy_vn@abv.bg
📍 Bulgaria

Keywords:

Preschool age, speech, health, somatic.

В съвременното общество съществуват голям обем от изследвания, които разкриват процеса на развитие на индивида с неговите страни (движеща сила, фактори и условия, форми и особености). Доказано е, че развитието протича при определени условия (условия на средата, наследственост, натрупан опит, целенасочени или случайни въздействия). Световна психология подчертава ролята на социалната среда и активността на психическото развитие.

Предучилищната възраст - това е особен период от развитието на живота на децата. През това време има бурно физическо и физическо развитие на всички органи и системи. Основните достижения през ранното предучилищна възраст са развитието на психика, овладяването на речта, развитие на моторика. Качествените преобразования, които претърпяват децата през този период са значителни.

Всички процеси на развитие в предучилищната възраст са тясно свързани с развитието на речта. С този проблем са се занимавали редица автори като Ж. Пиаже, А. Р. Лурия, Л. С. Виготскии др. Те са изучавали механизмите на речта, основните етапи в развитието и факторите, които определят речевото развитие, причините за речевите нарушения. Анализ на данните от последните години показва, че броя на децата с речевни нарушения расте с всяка изминала година, а самите нарушения стават все по-сложни и тежки. Често речевото нарушение е свързано с едно или няколко нарушения в соматиката или невро-психическото здраве.

Формирането на речта през първите години от живота на детето, както показват множество изследвания е не просто количествено натрупване на речник. Това е сложен невро-психологически процес, който е резултат на взаимодействието на детето с обкръжаващата среда и ситуации в общуването с възрастни. В този период, детето се учи да прави предположения, обобщения, появяват се въпросите, започва активно да използва речевите средства за обобщения, детето става инициативно.

Много фактори оказват влияние върху развитието на речта. Те могат да бъдат както положителни, така и негативни.

Особено значение в периода на предучилищната възраст оказва взаимодействието с майката, с близките от обкръжението и важните за детето хора. Има много генетически изследвания, изучаващи онаследяването на отделните интелектуални и езиково-говорни особености. Недостатъчната изученост на данните на този проблем в съвременната наука не го доказва със сигурност.

В последните години се забелязва ръст на детската заболеваемост и като следствие на това възниква проблема с развитието на болните деца.

По данни на учени в следствие на наследствени заболявания възникват в 15 % от случаите, от нездравословно хранене – 10 % от случаите се явяват причина за ръст на заболяванията, състояние на обкръжаващата среда - 25% от заболяванията, неблагоприятни условия на живот се явяват причина за 50 % от заболяванията.

Важно е да отбележим, че този период се явява сензитивен за речевото развитие. От това, колко успешно се развива речта в тази възраст зависи успеха на психическото развитие на индивида като цяло. Нито една сложна форма на психическата дейност на човека не се формира или реализира без прякото или косвеното участие на речта, за това тя се явява необходимо условие за психическото развитие на индивида

Известно е, че живота на децата със соматични проблеми е различен от тези, които са здрави. (Г. А. Арина, Н. А. Коваленко, Н. В. Михайлова и др.). Уязвимостта се явява фактор и условие, което обезпечава успеха на психическото развитие на детето. Изследванията показват, че определящо влияние за развитие на децата оказват социално-психологически фактори, характеризиращи социалното развитие, които едновременно се явяват условие за пълноценно развитие на индивида.

В световната наука има многобройни определения за здраве.

Понятията здраве и болест са основни в биологията и медицината. Понятието „здраве“ в по-тесен смисъл е вариант на по-общото понятие норма.

В българския речник на чуждите думи, Г. Бакалов (2011) споделя кратко обяснение на думата норма: правило, точно предписание, образец, мярка, условна единица на някои мерки и др. В биологичните науки „норма“ се употребява в смисъл на оптимално състояние на живия организъм, равновесие на жизнените процеси вътре в него и околната среда - природна, а за човека и социална. Аналогично в общобиологичен смисъл е съдържанието на думата здраве. В частно медицински смисъл понятието здраве е по - конкретизирано, защото е антипод на болест.

Световната здравна организация (СЗО) е приела определена формулировка на понятието здраве: „Здравето е пълно физическо, душевно и социално благополучие, а не само отсъствие на болест или физически недъзи“. Това определение е твърде общо, макар и да е вярно. В медицинските енциклопедии (френска, английска и руска), в книжнината по физиология и патофизиология, то е по-конкретизирано с някои определения, които имат по - голяма точност и в общобиологичен и в медицински смисъл. Имайки предвид тези формулировки, може да се приеме следното определение за здраве, а именно : „Здравето е такова състояние, при което морфологични структури (клетка, органи и системи) на човешкия организъм и функциите им са в пълно съответствие и взаимодействие както по между си, така и с околната среда. Това се осигурява от регулаторните механизми на организма, чрез което се постига постоянство на вътрешната му среда и неговото адекватно, постоянно адаптиране, приспособяване към състоянието и промените на природното и социално обкръжение и гарантира трудоспособността на човека.

Болестта е промяна в здравето, съдържаща съвкупност от определени белези, имащи причина, развитие и точни терапевтични и прогностични характеристики. Здравето и болестта са две страни на един процес, свързани чрез възможност за биосоциална адаптация. При всеки индивид се различава физическо, психическо и социално здраве. Те си взаимодействат с природните географски условия и със социалните условия и начин на живот.

Двигателната активност, рационалното хранене, личната хигиена и безопасност на поведението, умението за съчетаване на отдих и работа, физически и умствен труд формират физическото здраве на човекът.

В наши дни състоянието на здравето на човекът обикновено се оценява по множество критерии, едни от най-често срещаните са :

- отсъствие на болест;

- нормална дейност на организма;
- психическо, физическо и социално благополучие;
- способност за пълноценна работа;
- стремеж към творчество;
- способност за приспособяване към измененията на окръжаващата среда.

Здравето е многомерна категория и за да бъде оценено здравното състояние в даден момент е потребна информация за статуса на пациента, получена на базата на различни технологични показатели, както и съпоставянето им с влиянието на факторите на окръжаващата среда. Здравето като статистическо понятие се характеризира комплексно от демографските показатели - раждаемост, смъртност, ниво на физическо развитие, заболяемост, средна продължителност на живота, а така също и от специални социално-биологически изследвания.

Здравето зависи от заложените качествени характеристики на генетичната конституция на човека. Именно затова то означава всеки индивид да бъде в състояние да изрази, колкото е възможно по-пълно потенциалните възможности на своето генетично богатство - превръщане на генетичните възможности във фенотипни реалности, при облагородяваща (здравословна) взаимовръзка с околната среда.

Би могло да се каже, че здравето е сложна категория, която представлява единството между биологични, психологични и социални качества. Те се развиват като процес във времето и пространството под влиянието на фактори от външната среда, както и на вътрешно присъщите на всеки индивид. Здравето отразява свойствата на индивида да се интегрира в общността и се изразява и измерва с постигнатото качество на живот.

Световната здравна организация (СЗО) определяйки през 1961 г. дефиниция за здравето, подчертава позитивната страна на здравето (здравето и при здравите, а не само за болните), както и трите аспекта на здравето – физическа страна (соматично здраве), душевна страна (психично здраве) и обществена (социална) страна. И докато физическото и психичното здраве се приемат за неотменен компонент на понятието, социалният аспект все още е неразбираем и трудно постижим критерий за добро здраве.

References:

1. **Bakalov, G. 2011:** Речник на чуждите думи, изд. Хемус .
2. **Muhina, V., 1990:** Шестилетний ребенок в школе. Москва
3. **Polozov, A., 2011:** Слагаемые максимальной продолжительности жизни: что нового? [Текст] / А.А. Полозов. – М.: Советский спорт
4. **Raichev, R., Raichev, R., 2011:** „Обща патология“, Унив. издателство „Еп. Константин Преславски“, Шумен
5. **Yurtaikina, T., 1990:** Методика обследования речевого развития детей // Развитие речи дошкольников, Москва
6. Internet: Учебни материали: <http://u4ebnimateriali.blog.bg/drugi/2013/05/06/zdraveto-i-bolestta-nai-obshti-i-osnovni-kategorii-za-medici.1107545>